

YAZI-Rejim diyanetle laik mi?

Ümit Kardeş: Devlet, tüm dinler, inançlar ve mezhepler karşısında tarafsız, eşit mesafede ve nötr olmalıdır. Demokrasinin ve laik hukuk devleti olmanın gereği budur.

11 Ekim 2017 tarihli yazı:

<https://artigercek.com/yazarlar/umitkardas/rejim-diyanetle-laik-mi>

Devlet, tüm dinler, inançlar ve mezhepler karşısında tarafsız, eşit mesafede ve nötr olmalıdır. Demokrasinin ve laik hukuk devleti olmanın gereği budur.

Klasik dönemde devletin merkez örgütü içinde sayılmayan Şeyhülislam, daha sonra Meclis-i Meşveret ve Heyet-i Vükela üyesi yapılarak merkezi devlet örgütlenmesi içine çekildi. Şeyhülislam, artık yetkilerini devlet dışından değil, devlet içi bir makamdan kullanıyordu. Ancak diğer taraftan, Şura-yı Devlet'in kurulmasıyla dini kuralların siyaset üzerinde etkisi azaltılırken, Şeyhülislam fetva verme bağımsızlığını yitirmiş, devletin denetimi altına girmiş, Bakanlar Kurulu'nun gerekli gördüğü zamanlarda onay bildiren bir makam durumuna gerilemiş oluyordu. Söz konusu gelişme devletin dini denetim altına alma düşüncesinin de bir başlangıcı olmuştur. Bu durum Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bugünkü konum ve işlevine de ışık tutmakta.

Osmanlı Devleti'ndeki dinin merkezde araçsallaştırılması, şeyhülislamlık makamının devletin merkezi örgütü içine çekilmesi ve devletin çıkarları doğrultusunda kullanılması anlayış ve pratiği Cumhuriyet tarafından aynen tevarüs edildi. Diyanet İşleri Başkanlığının siyasetten ve siyasi çekişmelerden etkilenmemesi mümkün olmadığı gibi, güç dengelerine göre dönem dönem güvenlik bürokrasisinden ve onun laiklik anlayışından etkilenmemesi de mümkün değildi.

Emeviler'den başlayarak bugüne kadar din merkezde iktidarlar tarafından araçsallaştırılıp yozlaştırıldı. Cumhuriyet döneminde bunun en somut ve ileri örneğini sahil İslam'a da zarar vererek ve devletin boyunduruğu altındaki Diyanet İslam'ına sarılarak AKP iktidarı gösterdi.

Cumhuriyet döneminde 3 Mart 1924'te çıkarılan Şer'iyye ve Evkaf ve Erkan-ı Harbiye Umumiyye Vekaletlerinin İlgasına Dair Kanun ile Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti kaldırılarak Başvekalete bağlı Diyanet İşleri Reisliği ve Evkaf Umum Müdürlüğü kuruldu. 30 Kasım 1925 tarihinde kabul edilen 677 sayılı kanunla da tüm tarikatlar, tasavvuf müesseseleri kapatıldığı gibi Alevi-Bektaşilere ait seyyidlik, çelebilik, babalık, dedelik gibi tüm unvan ve müesseseler de yasaklandı. Bunun sonucu Alevi-Bektaşi kimliği kendini ifade edebilme imkanını kaybederek, Cumhuriyet'in tekçi ideolojisine kurban edildi. 1961 Anayasası ile de ilk kez DİB, anayasal bir kurum haline getirildi. Bugün ise bütçesi, vakıfları ve TV kanalıyla denetlenemez devasa kurumsal bir güçle karşı karşıyayız.

Siyasi iktidarın veya bürokratik devletin etkisi ve denetimi altındaki bir kurumun başarılı olması da beklenemezdi. Bu eleştiri Aleviler ve diğer inanç sahipleri dışında kendilerine hizmet sunulan Sünniler bakımından da geçerli. Resmi bir kurum üzerinden toplumun ve bireyin inanç anlayışını ve yaşamını denetlemek ve yönlendirmek, laiklik ilkesine aykırıdır. DİB gibi bir kurumun varlığı rejimin laik olmadığını bir göstergesi. Dini yaşamın toplumsal denetimini yapan devlet esas olarak Sünniliği denetim altında tutmakta, Alevilerin bir bölümü

de buna gönüllü talip olmakta. Devlet, tüm dinler, inançlar ve mezhepler karşısında tarafsız, eşit mesafede ve nötr olmalıdır. Demokrasinin ve laik hukuk devleti olmanın gereği budur.

Dünyadaki demokratik örneklerde din ile devlet arasındaki ilişki pek çok farklı şekilde ele alınmış olmakla birlikte, Diyanet benzeri nevi şahsına münhasır bir yapılanmaya rastlanılmaz. İngiltere’de devlet hiçbir dine ve dini kuruma yardım etmemekte ancak bazı binaların bakım ve onarımı için mali destek sağlamakta. Dini örgütler ise yardım dernekleri statüsüne sahip oldukları takdirde vergi muafiyetinden yararlanabilmekteler. Fransa’da cemaatler dernekler şeklinde örgütlenebilmekte ve bu derneklere vergi indirimini sağlanmakta.

Almanya’da işveren olarak kabul edilen kiliseler vergi, aidat, bağış toplayabilmekte, dini eğitim verebilmekte. Eyaletler kendi anayasalarına uygun biçimde bölgelerindeki kiliselerle anlaşmalar yapabilmekte. İtalya’da Katoliklik dışındaki diğer bütün mezhepler kendi örgütlenmelerini kurmakta özgür. Yurttaşlar gelir vergilerinin 0, 8’ini istedikleri mezhebe verebilmekte, yaptıkları bağışları vergiden düşebilmekteler.

DİB yapılanmasının Müslüman-Sünni olmayan nüfusun önemli bir kısmının ödediği vergilerden pay alarak çoğunlukta oldukları için sadece Sünnilere devlet hizmeti vermesi hukuka ve adalete aykırıdır. Bu durum ayrıca bir dinin veya mezhebin resmileşmesi, kullanılabilir bir araç haline gelmesi demek.

Çoğulcu demokrasilerde olduğu gibi, devlet her dine ve mezhebe karşı eşit mesafede durarak, dini yaşamı sivil topluma bırakmalı, her kesim kendi ibadethanesini yapmalı, kendi din adamını istihdam etmeli. Devlet her kesime vergi muafiyeti ve onarım desteği sağlayabilir. DİB gibi bir kurumun bulunduğu yerde din ve vicdan özgürlüğü, laik-çoğulcu bir demokrasi ve toplumsal barış sağlanamaz.

Aleviler özelinde ise konu sadece temsiliyet sorunu veya laikliğin doğasına aykırılık da değildir. Aleviler bu kurumun şahsında devletin onlara karşı uygulamayı gelenek haline getirdiği kadim asimilasyon politikalarının tümünü görürler. Bu kurum varlığı ve tekliği ile Alevilere, dini ancak benim anladığım tarzda anlayabilir ve benim çizdiğim sınırlar içerisinde yaşayabilirsiniz demektedir.

Devlete egemen olan anlayış doğrultusunda, din yorumu ve yaklaşımları dönüşebilen, yeri geldi mi müfrit bir milliyetçiliği meşrulaştıran, yeri geldi mi yolsuzluk meselelerini hutbelerinden çıkarmakta beis görmeyen bir kurumun varlığını Aleviler, devletin onaylamadığı her türlü inanca karşı potansiyel bir silah olarak görürler ki bunda hiç de haksız sayılmazlar.

<https://artigercek.com/yazarlar/umitkardas/rejim-diyanetle-laik-mi>